

ТАФАККУР ВА ТАЛҚИН

*(Магистратура талабаларининг
мақолалари тўплами)*

**“ФАОЛ ТАДБИРКОРЛИК, ИННОВАЦИОН ҒОЯЛАР
ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ”
ЙИЛИГА БАҒИШЛАНАДИ**

Бухоро - 2018

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**“ФАОЛ ТАДБИРКОРЛИК, ИННОВАЦИОН ҲОЯЛАР ВА
ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ”
ЙИЛИГА БАҒИШЛАНАДИ**

ТАФАККУР ВА ТАЛҚИН

**(Магистратура талабаларининг
мақолалар тўплами)**

**“Дурдона” нашриёти
Бухоро, 2018**

samarali ta'sir ko'rsatadi.

6. O'qish kitobi darsliklariga kiritilgan badiiy va ilmiy ommabop matnlarni o'qib o'zlashtirish jarayonida o'quvchilar badiiy va ilmiy nutq uslublarning o'ziga xos xususiyatini bilib oladi. Bu matnlar vositasida o'quvchiga badiiy va ilmiy uslubda matn tuzishni o'rgatish mumkin. Buning uchun ularga o'qish kitobidagi badiiy va ilmiy ommabop matnlar mavzusida ko'proq bayon va insho yozdirib turish lozim.

Xulosa qilib aytganda, o'qish darslari jarayonida o'quvchilar nutqini o'stirish uchun turli-tuman imkoniyatlar mavjud. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi buim koniyatlardan samarali foydalanishi lozim.

M.K. Ochilova-BuxDU magistranti

M.Ya. Ergashov-BuxDU professori

LMS-MOODLE TIZIMIDAN FOYDALANIB "OKSIDLAR VA KISLOTALAR" MAVZUSINI O'TISH TAJRIBASIDAN

Mamlakatimizda olib borilayotgan iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy o'zgarishlar, yangilanishlar ta'lim-tarbiya jarayonida ham yangicha yondashuvlar bo'lishi kerakligini ko'rsatmoqda. Ta'lim jarayonida zamonaviy axborot va yangi pedagogik texnologiyalarni o'qitishning interfaol usullarini qo'llash, darsga tayyorgarlikning modul tizimidan foydalanish, ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan hisoblanadi.

Akademik litsey va kasb-hunar kollejlarda o'qitiladigan barcha fanlar singari kimyo fanini o'qitish jarayonini takomillashtirish, har bir ta'lim oluvchining imkoniyatlarini rivojlantirish, o'quv-biluv faoliyatini faollashtirish bilimning mustahkam bo'lishini ta'minlaydi.

Hozirgi kunda akademik litsey o'quvchilarining o'quv-biluv faoliyatini rivojlantirish maqsadida darslarda modulli ta'lim texnologiyasining modul dasturi ishlab chiqilib keng foydalanilmoqda. Zamonaviy kimyo darslarini samarali tashkil etishda modulli darslardan foydalanish ham yaxshi natija beradi. Modulli ta'limning mohiyati shundan iboratki, bunda o'quvchilar modul dasturlari asosida mustaqil axborot manbalaridan foydalanish, bilim olish, o'rganish, ijobiy qobiliyatlarini berilgan ma'lumotlar asosida yanada rivojlantirishga muvaffaq bo'lishadi.

Modulli dastur bilan ishlaganda ko'rsatilgan har bir modulga mos xususiy, didaktik o'quv maqsadlari aniqlanadi. Qo'yilgan maqsadga erishish uchun esa o'qitishning interfaol usullaridan-biri hamkorlikda o'qitish usulidan foydalaniladi. Ya'ni, bunda guruh o'quvchilari kichik guruhlarga bo'linib mustaqil ishlashlari evaziga hamkorlikda harakat qiladilar va bir-birlariga yordam bergan holda qo'yilgan vazifani hal etadilar.

"Oksidlar va kislotalarning umumiy xossalari" mavzusida o'quvchilarning mustaqil kichik guruhlarda ishlashida mo'ljallangan quyidagi modul dasturini tavsiya etamiz.

O'quv mashg'ulotining texnologik xaritasi

Ish bosqichlari va vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	O'quvchi
1-bosqich. O'quv mashg'uloti ga kirish (10 daqiqa.)	<p>1.1. Tashkiliy qism. O'quvchilarga o'tilgan mavzu yuzasidan savol va topshiriqlar berib, ularning bilim saviyasini aniqlash. Uy vazifasini tekshirish:</p> <p>1.2. Mashg'ulot mavzusi "Oksidlar va kislotalarning umumiy xossalari" ekanligini ma'lum qilib, mavzuni o'rganishdan maqsad va natijalar haqida so'z yuritiladi. Mashg'ulot rejasi bilan tanishtiriladi.</p> <p>1.3. Mashg'ulot guruhli birgalikda o'rganish shaklida o'tkazilishini va baholash mezonlari</p>	<p>Berilgan vazifani bajaradilar</p> <p>Tinglaydilar</p> <p>Aniqlashtiradilar</p>
2-bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa.)	<p>2.1. "Aqliy hujum" metodi orqali darsni tashkil qilish va o'quvchilarni bilimni faollashtirish.</p> <p>2.2. Talabalarni ixtiyoriy belgi bo'yicha kichik guruhlariga bo'ladi va topshiriq beradi: Taqdim etilgan lavhalarga asoslanib (1) (lavhalar ekranda ko'rsatiladi) jadvalini ikki ustunini matnda bayon etilgan axborotdan yoki (ma'ruza rejasiga muvofiq) ish natijalari taqdimotiga tayyorlanish</p> <p>2.3. Guruhlarda ish boshlashga ruxsat beradi.</p> <p>2.4. Kuzatadi, yo'naltiradi, nazorat qiladi.</p> <p>2.5. Ma'ruza rejasiga muvofiq mavzuning umumlashtiruvchi sharhini o'tkazadi, taqdimot vaqtida hal etilmagan savollarga javob beradi, talabalar diqqatini asosiy muammolarga qaratadi. Javdalni uchinchi ustunini to'ldirishlarini aytadi.</p> <p>2.6. Mavzuga doir mashq va masalalar yechishni o'rgatadi.</p>	<p>Savollarga javob beradilar.</p> <p>Kichik guruhlariga bo'linadilar.</p> <p>1-modul. Guruhlarda taqdimot materialini tayyorlaydilar. Fikr almashadilar.</p> <p>2-modul. Guruh sardorlari A32 varaqida to'ldirilgan jadvalni yozuv taxtasiga biriktiradilar va uni sharhlaydilar;</p> <p>3-modul. savollarga javob beradilar.</p> <p>Jadvalni to'ldiradilar.</p>
3-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	<p>3.1. Guruhlarga o'zaro baholash natijalarini ma'lum qilishlarini so'raydi. Natijalarni sharhlaydi. Mashg'ulotga yakun yasaydi.</p> <p>3.2. Mustaqil ishlash uchun o'tilgan mavzuga doir klaster tuzish bo'yicha guruhlariga mustaqil topshiriq beriladi.</p> <p>3.3. Uyga vazifa beradi: Insert texnikasidan</p>	<p>O'zaro baholash natijalarini ma'lum qiladilar.</p> <p>Bajaradilar</p> <p>Vazifani yozib oladilar.</p>

Oksidlar

Kislorodning barcha elementlar bilan hosil qilgan birikmalari *oksidlar* deb ataladi.

Davriy jadvaldagi He, Ne, Ar – oksidlarining mavjudligi aniqlanmagan. Boshqa elementlarning oksidlari suv bilan ta'sirlashib tegishli birikmalar hosil qilish xossalari ko'ra befarq (CO, N₂O, NO, SiO) tuz hosil qilmaydigan oksidlar va tuz hosil qiluvchi oksidlarga bo'linadi. Tuz hosil qiluvchi oksidlar suv bilan ta'sirlashib hosil qilgan birikmalarining xossalari ko'ra yana uchga bo'linadi.

1. asosli oksidlar

2. kislotali oksidlar

3. amfoter oksidlarga bo'linadi.

Kislotalar

Kislotalar deb, tarkibida vodorod atomlari va kislota qoldig'i saqlagan murakkab moddalarga aytiladi.

Kislotalar tarkibiga ko'ra, kislorodsiz (H_nE) va kislorodli (H_nEO_y) bo'ladi.

1) *kislorodsiz kislotalarning* nomi kislota hosil qilgan element nomiga – “id” qo'shimchasi qo'shib aytiladi.

HF – fluorid kislota, HCl – xlorid kislota, H_2Se – selenid kislota, HCN – sianid kislota, HCSN – rodanid kislotalar;

2) *kislorodli kislotalarda* element turli valentlik (yoki oksidlanish darajalari) namoyon qiladi:

H_2SO_3 – sulfid kislota

H_3PO_3 – fosfit kislota

HNO_2 – nitrit kislota

H_3AsO_3 – arsenit kislota

HClO – gipoxlorid

HNO_3 – nitrat kislota

O'quvchilar modul dasturi yordamida berilgan mavzuni mustaqil o'rganib, o'z ustida ishlay oladi. Bilimlarni baholash uchun test- nazorat tizimini va ko'nikmalarni baholash uchun dastur bajarilishini testlovchi avtomatlashtirilgan tizimning dasturiy ta'minoti ishlab chiqish orqali pedagog quyidagi samarali natijalarga ega bo'lishi mumkin:

- o'quvchilarga vaqt hisobida ham, test savollarini tanlash hisobida ham teng sharoit yaratiladi;

- tekshirishga vaqt va kuch sarflash kamayadi, shu bilan birga o'qituvchi va o'quvchi ustida nazoratni yengillashtiradi;

- test javoblariga tezda statik tahlili qilish imkoniyatiga ega bo'ladi, chunki savol va javoblar standart shaklga ega.

Umuman, ta'lim tizimida fanlarni o'qitishda modul texnologiyasidan foydalanish, multimedia vositalarini joriy qilish, bilimlarni mustahkamlash, muloqot qobiliyatini rivojlantirish, bilim va malakalarni to'plash va axborot savodxonligini rivojlantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi / 9- jild. 48 b.
2. M.M.Abdulxayeva, O'.M.Mardonov. Kimyo. Akademik litsey va kasb hunar kollejlari uchun darslik. Toshkent. O'zbekiston-2002 y. 33-43 betlar.
3. Zakirova F. Xaytullayeva N. Web texnologiyalar yordamida onlayn test yaratish. “Xalq ta'limi” ilmiy-metodik jurnali. 2014 y. 1-son. 42-47 betlar.
4. Boqiyev R, Qayumova N. Axborot texnologiyalari darslarida modul dasturidan foydalanish. Pedagogik mahorat. 2006 y. 1-son. 65-67 betlar.
5. Mirzayev Sh.M, Boltayev T.B, Qobilov B.B Modul texnologiyasi-ta'lim jarayoniga tizimli yondashuv. Buxoro Davlat Universiteti ilmiy axboroti. 2015 y. 3-son 160-163 betlar

МУНДАРИЖА

т/р	Муаллиф Ф.И.Ш.	Мақола номи	Бет
	А.А. Тўлаганов	Сўзбоши	3
1.	О.Абдуллаева	Бухоро воҳасида суғориладиган тупроқларнинг шўрланиш ҳолати ва шўр ювиш усуллари ҳамда муддатлари	5
2.	Х.Х. Абдуллаев, Р.Р. Ибрагимов	Автоматическая управления процессом очистки биогаза	8
3.	И.Акрамов, Г.Н. Ergasheva	Ingliz va o'zbek tillarida frazeologik birliklarning ifodalanish usullari	11
4.	Т.Я Амонов	Ёш футболчиларнинг махсус ва техник тайёрлаш йўллари	14
5.	Т.Я Амонов	Футбол ўйинидаги асосий ҳаракатлар тактикаси ва уларни такомиллаштириш асослари	16
6.	У.Н. Arabov, Т. Jumayev	Aholining ijtimoiy-iqtisodiy monitoring tizimini yaratishda boshlang'ich ma'lumotlar	18
7.	Н.Х. Асланова	Бошланғич синф математика дарсларида интерфаол усуллардан фойдаланишнинг афзалликлари	22
8.	D.D. Atoyev	Integrallarni taqribiy hisoblashda kvadratur formular.	25
9.	З. Ахмедова, Ш. Рустамов	Психологик маълумотларни қайта ишлашда Spss дастуридан фойдаланиш услуги	27
10.	N.Axtamova, M.Muhammadova	Aleksandr Dyumaning "Graf Monte Kristo" asarida ekspozitsiyaning badiiy ahamiyati	31
11.	Н.Ахтамова	Тема психологии в произведении «Граф Монте-Кристо» Александра Дюма	34
12.	N.Axtamova, M.Muhammadova	O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" asarida folklorning o'rni	37
13.	O.Sh. Ahmadov	XIX asr Buxoro taraqqiyparvari Ahmad Donish tarbiya haqida	39
14.	З.Х. Бафаева, О.Я. Абдуллаева	Бухоро воҳаси суғориладиган тупроқларини биологик азот билан бойитиш масалалари	42
15.	Z.Kh.Bafayeva, M.B.Djurayeva	General physical properties, soil permeability the irrigated pasturable alluvial soils in territory of the Bukhara oasis	45
16.	V.V.Bahronov	Qadimgi Ossuriya va qadimgi Hindiston davlatlarida qulchilik: qiyosiy tahlil	48
17.	M.H.Бобоева	Интеграл операторли матрицанинг нуқтали спектри ҳақида	50
18.	N.J. Bobojonova	The main peculiarities of denotation and	52

53. М. Олимова, Д.О. Фафуров	Махаллий ижро хокимият тизимларида жамоатчилик назоратининг аҳамияти	149
54. D. Omonova	Boshlang'ich sinf o'qish darslarida o'quvchilar nutqini o'stirish usullari	151
55. M.K. Ochilova, M.Ya. Ergashov	Lms-moodle tizimidan foydalanib "oksidlar va kislotalar" mavzusini o'tish tajribasidan	153
56. С. Паянова, М.И. Темирова	Исследование возможности применения местных водорастворимых полимеров в композиции для кож верха обуви	156
57. С.Паянова, М.И.Темирова	Қоракўл териларини ёғлашда самарали композицияларни яратиш	158
58. М. Пирназаров, О.Р.Абдурахмонов	Таркибида ёғ сақловчи кунжарани экстракциялашда ахборот-коммуникация tizimini қўллаш	160
59. М.Т. Pulatova, М.К. Вақоева	Kristofer Marloning "buyuk temurlang" asari yozilishiga asos bo'lgan buyuk sarkarda shaxsi jahon adabiyotida	163
60. S. Po'latova	Arealogiyani o'rganishning ahamiyati	166
61. Yu.Po'latova	Boshlang'ich sinflarda hikoya janrini o'rganish	169
62. З.Д. Расулова	Бўлажак технология фани ўқитувчиларини тайёрлашда таълимга тизимли ёндашув	171
63. М.Ю. Сабанбаева, Н.Н. Исматова, П.Р. Бозоров	Усовершенствование автоматизации и оптимизация управления процесса вторичной перегонки бензинового дистиллята	175
64. М. Sadullaeva М. Azimova	Folklorda yetti raqamining qo'llanilishi	178
65. М. Саидов, Н.З. Шарипов	Махаллий кунгабоқар уруғидан сифатли ёғ олиш	180
66. X.Sh. Saidov	Ingliz tilidan o'zbek tiliga o'zlasgan so'zlarning leksik-semantik xususiyatlari	182
67. Н.А.Саидова, М.Э.Хўжаева, И.М.Рахмонов	Тикув машиналар ишчи деталларининг ейилиши ва уларни бартараф этиш йўллари	184
68. Н. Саидова	Хотин-қизларни спорт машғулотларига тайёрлашга акмеологик ёндашув	189
69. G. Sayidova	Zoomorf metaforalarning lingvokulturologik xususiyatlari (Shavkat Rahmon she'riyati misolida)	192
70. X.H. Саилхонов	Автоматизация и микроконтроллерное управление парового котла для нефтегазовой промышленности	195
71. О.К. Сатибов, У.А. Саидмуратов	Моделирование технологических процессов обжига клинкера при производстве цемента	198